

Transdyscyplinarne Seminarium Badań Jakościowych Kazimierz Dolny, 4–6.06.2012 r.

W dniach 4–6.06.2012 r. w Kazimierzu Dolnym, w Domu Pracy Twórczej Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich odbyło się *Transdyscyplinarne Seminarium Badań Jakościowych* (TSJB) zorganizowane przez Zakład Pedagogiki Kultury Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Jak czytamy w Komunikacie zapowiadającym seminarium, zostało ono pomyślane jako *długofalowy i wielowymiarowy program integracji wspólnoty badaczy jakościowych w Polsce, reprezentujących różne dyscypliny szeroko rozumianych nauk o człowieku, nastawiony przede wszystkim na ugruntowywanie i rozwijanie metodologii jakościowych oraz praktyki badań jakościowych, a także inicjowanie i wspomaganie różnych form współpracy badaczy jakościowych*. Trudno powiedzieć, czy seminarium stanie się programem długofalowej integracji i współpracy badaczy. To pokaże czas. Jednak już dziś udało się organizatorom zgromadzić reprezentantów różnych dyscyplin szeroko rozumianych nauk o człowieku. Wśród ponad 160 uczestni-

ków byli przedstawiciele: pedagogiki, psychologii, socjologii, nauk o zarządzaniu, medycyny, antropologii, etnografii z wielu ośrodków akademickich Polski i z zagranicy.

Otwierając obrady TSBJ, Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego prof. D. Kubinowski (UMCS) wyznaczył jego uczestnikom następujące cele:

1. *Rozwijanie różnych metodologii jakościowych w rodzimych naukach o człowieku w nawiązaniu do dorobku światowego;*
2. *Przyczynianie się do intensyfikacji praktyki uprawiania badań jakościowych w Polsce;*
3. *Upowszechnianie dorobku polskich badaczy jakościowych reprezentujących różne dyscypliny poprzez wspólne inicjatywy wydawnicze i promocyjne;*
4. *Ułatwianie nawiązywania współpracy naukowej badaczy jakościowych w kraju i zagranicą;*
5. *Budowanie, wzmacnianie i poszerzanie interdyscyplinarnej wspólnoty badaczy jakościowych w Polsce;*

6. *Wspieranie naukowego rozwoju początkujących badaczy jakościowych;*
7. *Pogłębianie współpracy badaczy jakościowych z przedstawicielami środowisk pozanaukowych w zakresie wzbogacania wiedzy o człowieku;*
8. *Promowanie idei badań jakościowych w różnych środowiskach naukowych i pozanaukowych.*

Pierwszym prelegentem był prof. K.T. Konecki (UŁ). W referacie *Wizualna teoria ugruntowana. Przykład badań zjawiska antropomorfizacji zwierząt domowych w Polsce i Ekwadorze*, zaprezentował on etapy i własny warsztat tworzenia teorii ugruntowanej przy wykorzystaniu analizy fotografii zwierząt domowych. Prelegent wskazał na odmienny charakter dotyku w relacjach ze zwierzętami w Polsce i Ekwadorze. Swoistą ilustracją wykładu było wystąpienie T. Wildego, który dzielił się swoimi doświadczeniami z wieloletniego pobytu w Boliwii. Prelekcji towarzyszyła prezentacja filmu autora: *Ukrzyżowani – poznanie intuicyjne w filmie dokumentalnym. Projekcja filmu autora z jego wyprawy do Boliwii z komentarzem*. Owa projekcja wzbudziła żywą dyskusję nad filmem jako narzędziem gromadzenia materiału badawczego, nad wartością doświadczeń osobistych badacza i ich wpływu na rekonstrukcję zdarzeń, znaczenia kontekstu w badaniach, różnorodnych odczytań prezentowanych treści, potrzeby sformułowania problemu badawczego, wymiaru etycznego badań itp. Dyskusja oscylowała wokół tego, jak odbierać dane empiryczne, by nie traciły one swej wielowymiarowej, ludzkiej perspektywy, jak pogo-

dzić będąc badaczem empatię z ludźmi, których badamy (z ich dramataми), z potrzebą wiarygodności analizy wyników badań.

Drugi dzień obrad rozpoczęły trzy wykłady plenarne profesorów: M. Pąchalskiej (Krakowska Akademia im. A. Frycza Modrzewskiego), L. Marcinowicz (Uniwersytet Medyczny w Białymstoku) i B. Glinki (UW). Prelegentki wprowadziły w problematykę wartości badań jakościowych w opiece medycznej nad pacjentami, czy to z urazami mózgu, czy też w pracy w przychodni rodzinnej. Prezentowały stanowisko, że badania jakościowe pozwalają dotrzeć do danych, które w znacznym stopniu wpływają na jakość relacji z pacjentem, a w konsekwencji na jakość leczenia i zdrowia pacjenta. Dyskusja toczyła się wokół praktycznego wykorzystania rezultatów badań jakościowych w celu poprawiania, korygowania oferty medycznej, postrzegania człowieka całościowo. Wykład dr. S. Gudkovego (Akademia L. Koźmińskiego) ilustrowany był licznymi przykładami praktycznego wykorzystania rezultatów badań jakościowych w praktyce gospodarczej i przedsiębiorczości.

W południe rozpoczęły się trzy sesje tematyczne w równoległych grupach dyskusyjnych. Pierwsza sesja pod hasłem *Badania jakościowe w dialogu dyscyplin* skupiła szerokie grono uczestników z uczelni humanistycznych, ekonomicznych i technicznych, którzy zwracali uwagę na możliwości i ograniczenia podejść jakościowych w badaniach właściwych im dyscyplin naukowych.

Obrady popołudniowe rozpoczął panel z dyskusją plenarną nt. *Badania*

jakościowe – aktualne trendy, bariery rozwoju, perspektywiczne wyzwania, moderowane przez prof. D. Kubinowskiego. Wśród panelistów zabierających głos w trzech rundach byli: prof. M. Gorzko (USz.), dr A. Kacperczyk (UŁ), dr S. Krzychała (DSW). Wśród trendów podkreślano fakt zwrotu ku jednostce, ku różnorodności światów życia i potrzebie ich wielowymiarowej analizy. Zrodziło to pytania: na czym polega nasze badanie rzeczywistości – na byciu wchłoniętym w opowieść (podejście emocjonalne), czy na chłodnym, analitycznym podejściu do danych (podejście analityczne); czemu służyć ma wiedza? Kim my, jako badacze, jesteśmy, jaka jest nasza rola? (A. Kacperczyk). W trakcie panelu zwrócono uwagę, że w dyskursie instytucjonalnym badania jakościowe nie są już niszową ciekawostką (S. Krzychała), co wywołało dyskusję uczestników seminarium dotyczącą statusu badań jakościowych, ich relacji (opozycyjność, dopełnienie) wobec badań ilościowych, zróżnicowanego poziomu akceptacji i realizacji badań jakościowych w różnych ośrodkach akademickich, poszczególnych uczelniach. S. Krzychała wyróżnił następujące obszary poszukiwań badań jakościowych: problemy, którym zajmuje się już drugie pokolenie badaczy w ramach określonej teorii; metody, które próbuje stworzyć drugie pokolenie badaczy; obszary, które nie są jeszcze rozpoznane, ale modne i atrakcyjne badawczo. M. Gorzko podjął w panelu ważną i wielokrotnie podnoszoną kwestię – wiarygodności danych i analiz jakościowych.

A. Kacperczyk bariery rozwoju wyłoniła z możliwości dostępu do ogromne-

go zaplecza danych zastanych, zdigitalizowanych, co sprawia, że badacz musi ogarnąć wielką liczbę danych, ponadto ogromną ilość badań rozproszonych, wielość podejść, multiplikację małych narracji. Podjęto także problem finansowania badań jakościowych, które często zajmują wiele lat życia badacza i wymagają od niego samofinansowania. S. Krzychała kontynuował podjęty wątek, wskazując niebezpieczeństwa wynikające z faktu robienia badań jakościowych na zamówienie, usługowych (np. projektów unijnych), co zwykle daje dużo punktów w parametryzacji, finansuje badania, ale ich jakość jest często niska. M. Gorzko wskazał typowe „grzechy” badań jakościowych, które dostrzega, będąc recenzentem: badacze nazbyt ufają respondentom, zbyt pośpieszne próbują generalizować wyniki badań, nie przywiązują należytej uwagi do staranności pobierania próbek w badaniach terenowych.

Badania jakościowe wyrosły z pragmatycznej potrzeby poprawy jakości życia grup wykluczonych. W tym kontekście A. Kacperczyk dostrzega konieczność namysłu nad kwestią interesów w badaniach jakościowych, czy wysiłki badawcze są wyrazem troski o tworzenie lepszego świata? S. Krzychała wskazywał na wyzwania metametodologiczne – podjęcia dyskusji nad głównymi teoriami i paradygmatami wobec centralnych teorii. Z kolei M. Gorzko postulował budowania metodologii lokalnych i podejść pragmatycznych.

Rozpoczynając dyskusję po panelu, D. Kubinowski zastanawiał się, czy radykalna zmiana postrzegania badań jakościowych (jako źródła poznania, jako źródła zmieniania świata) może nieść ze

sobą jakieś niebezpieczeństwa? Zastanawiał się także nad przyszłością badań jakościowych i ich rozwojem, co wymaga „stanu wolności akademickiej” i kreatywności metodologicznej. Czy w obecnej rzeczywistości akademickiej warunki te są spełnione – pytał. Wątek ten został podjęty w dalszych dyskusjach i dotyczył parametryzacji uczelni, konkursów dla badaczy, które oferują im wsparcie finansowe, ale jednocześnie zamykają badania w obrębie problematyki preferowanej przez sponsorów. Poruszano także problem funkcjonowania wspólnoty badaczy i próbowano określić niezbędne warunki sprzyjające rozwojowi badań jakościowych. Pojawiły się liczne głosy uczestników spotkania kwestionujące możliwość powstania takiej wspólnoty.

Obrady drugiego i trzeciego dnia wypełniły sesje tematyczne w równoległych grupach dyskusyjnych, w których uczestnicy seminarium prezentowali referaty i komunikaty z badań własnych. Nie sposób wymienić tu wszystkich prelegentów i dyskutantów. W ich wystąpieniach przewijały się rozliczne wątki istotne dla metodologii badań jakościowych i ważne dla praktyki badawczej.

Obrady w pięknym i gościnnym Kazimierzu Dolnym zamykała podsumowująca debata ogólna pod hasłem *Przyszłość Transdyscyplinarnych Seminariów Badań Jakościowych*, którą poprowadził

prof. D. Kubinowski. Wyznał, że jako organizator spotkania przeżywał rozterki, czy projektowane seminarium spotka się z należyтым zainteresowaniem, czy zdoła zgromadzić odpowiednią liczbę uczestników, czy debata metodologiczna będzie miała należytą rangę poznawczą i czy będzie odznaczała się walorami praktycznymi. Przebieg seminarium stopniowo rozwiewał te obawy. Dziękując uczestnikom spotkania za poznawcze zaangażowanie i wkład wniesiony do metodologicznego dialogu, prof. D. Kubinowski wyraził optymizm co do celowości organizacji kolejnych seminariów.

Słowa wdzięczności do organizatorów i gospodarzy seminarium skierował prof. K.T. Konecki. Podkreślał wartość inicjatywy, zaangażowanie uczestników w dyskusję w trakcie panelu i podczas licznych sesji, a także fakt pojawienia się wielu, które nie zostały wyczerpane, tematów i wyraził potrzebę dalszych spotkań.

Do głosów uznania przyłączyło się także wielu uczestników, co świadczy, że przyszłość TSBJ można widzieć w pozytywnych barwach. Spotkanie stworzyło okazję do powstania wspólnych projektów badań, zawiązały się grupy badawcze. TSBJ będzie miało swoją kontynuację, gdyż następne spotkanie w przyszłym roku ma odbyć się w czerwcu w Łodzi.

Alicja Korzeniecka-Bondar